

OLDURGAN ÇATI İŞLEV AÇISINDAN NASIL TANIMLANMALIDIR?

H. İbrahim Delice

Öz

Kimi dil bilgisi çalışmalarında varlığı kabul edilen oldurgan çatı, kimi çalışmalarda ise kabul edilmemektedir. Kabul edenlerin bu çatı için verdikleri örnekler, bu çatıyı kabul etmeyenlerin eserlerinde ettirgenlik başta olmak üzere diğer çatı başlıkları altında verilmektedir.

Bu nedenle, oldurgan çatının yerine getirdiği işlevin net bir şekilde tanımlanması ve örneklerinin ayrılabilir niteliklerle listelenmesi gerekmektedir.

Bu yazıda, “Oldurgan çatı terimi kullanılmalı mıdır, kullanılmamalı mıdır?” tartışması yapılacak ve “Kullanılmalıdır.” düşüncesi etrafında oldurgan çatı ile ilgili çalışmalarda geçen oldurgan çatılı fiiller, cümle tanıklarıyla bir araya getirilecektir.

Anahtar Sözcükler

Fiil, Çatı, Oldurgan, Ettirgen, İşlev

How Must Oldurgan Çatı's Function be Defined?

Abstract

“Oldurgan çatı” which is accepted existence in some gramer works aren't accepted in some works. Examples which are used for this “çatı” by ones who accept are used in other titles of “çatı” especially causatives structure in works whose aren't accepted.

Because of this it is necessary that “çatı” 's function is defined openly and example are listed with separable qualities.

With this writing question of “Must ‘çatı’ term be used or not?” is going to discuss and about idea of “It must be used” verb of causative struction in the works about ‘çatı’ ‘oldurgan’ are going to gather together with testimonies of sentences.

Keywords

Verb, Voice, Causative, Aspect, Function

Giriş

Üzerinde gerek tanım gerek sınıflandırma açısından tam bir birlik sağlanamamış terimlerden biri de ‘çatı’dır. Yücel, “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları” adlı bildirisinde bütün farklı yaklaşımları, üç grup altında vermektedir (1999: 156 - 202). Birinci grup (Bilgegil ve Gencan), “fiilin özne ve nesneye göre durumu”; ikinci grup (Zülfikar, Hatiboğlu, Aksan, Koç ve Korkmaz), “fiilin özne ve nesne durumlarına göre belirli ekler almış değişik şekil”; üçüncü grup ise (Deny, Banguoğlu, Ediskun ve Topaloğlu) “öznenin fiille belli biçimlerde ilgili olmasına göre oluşturulmuş şekil” tanımını esas almaktadır.

Birbirinden farklı yaklaşımlar bulunmasına karşın, en genel anlamda kabul görmüş ve bütün bu görüşleri toparlayıcı tanım Türkçe Sözlük’te yapılmıştır: “Özne veya nesne durumlarına göre, belirli çatı eklerinin eylem kök veya gövdelerine getirilmesiyle meydana gelen türev: *Sevin-* (*sev-in-*), *sevil-* (*sev-il-*), *seviş-* (*sev-iş-*), *sevdir-* (*sev-dir-*), *sevindir-* (*sev-in-dir-*), *sevdir-* (*sev-dir-t-*) vb. T.: bina, İng.: voice, Fr.: voix, Alm.: Diathesis” (TDK, www.tdkterim.gov.tr[05.08.2008]).

Çatı terimi, *Sözcük Türleri* adlı eserde “Türkçede eklerle belirlenen eylemin, özne ve nesneyle ilişkisi açısından görev ve anlamca tamamlanmasını sağlayan biçimine çatı adını veriyoruz.” (Atabay vd. 2003: 189) biçiminde tanımlanmaktadır.

Demircan'a göre çatı, özne ile yüklem arasında çeşitli ilişkiler kurar. Demircan'ın dönüşlü gizil olarak ele aldığı dönüşlü çatı ise, {-I)n/-l/-ş} biçimbirimleri ile eylemi/oluşumu özneye döndüren öğeleri dışlar (Demircan 2003: 84).

Bu tanımlarda *eklerle belirlenme*, bir kavramın isimlendirilmesinde kullanılan öz niteliklerinden her biri anlamına gelen *anlambirimcikten* birincisini; *özne ve nesneyle ilişkilendirme* de ikincisini oluşturmaktadır.

Bu tür tanımların hemen sonrasında kullanılan *geçişli*, *geçişsiz* ve *etken* ayrımları çatının sadece eklerle ilişkilendirilmesine dayalı bir tanımla hükümsüz kılmalıdır; zira, belirtilen bu çatılar için Türkçede herhangi bir ek kullanılmamaktadır.

Dolayısıyla, çatı teriminin tanımında kullanılan birinci *anlambirimciğin* *eksiz* ve *ekli* sıfatlarının ilavesi ile genişletilmesi gerekmektedir. Nitekim, bu tespit doğrultusunda Delice, çatıyı *kök veya gövdeyle belirlenen işlevler (çatular)* ve *eklerle belirlenen işlevler (çatılar)* olmak üzere iki ayrı başlık altında incelemektedir (2002: 196 – 199).

Sadece özne ve nesneyle ilişkilendirme durumu ise *Türkçe Sözlük*'ün maddebaşı olan fiiller listelenirken kullanılan (nsz), (-i), (-e), (-de), (-den) ve (-le) betimleyicileriyle karşılaştırıldığında eksik kalmaktadır; çünkü, (nsz) betimleyicisiyle verilen fiillerin *geçişsiz* ve (-i) betimleyicisiyle verilen fiillerin de *geçişli* kategorisini karşıladığı anlaşılırken (-e), (-de), (-den) ve (-le) betimleyicileriyle anlatılmak istenen durumun karşılığı dil bilgisi çalışmalarında mevcut değildir.

Hem dil bilgisinin kendi içinde hem de dil bilgisi ile sözlük bilgisi arasındaki dilbilgisel verilerin barındırdığı çelişkilerin giderilmesi için yüklem olan fiilin özne ve nesne dışında dolaylı tümleç ve zarf tümleci ile de ilişkilendirilmesi ve ortaya çıkan çatı işlevlerinin yeni terimlerle adlandırılması zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. (-e), (-de), ve (-den) ile betimlenen fiillerin -cümlede aynen *geçişli* fiillerin *eksiz* olarak nesneyi zorunlu istemesi durumu gibi- dolaylı tümleci zorunlu istediği görülmektedir. Aynı şekilde, *Türkçe Sözlük*'te (-le) betimleyicisiyle verilen fiiller de zarf tümlecini zorunlu olarak istemektedir. Bu nedenle, *Türkçe Sözlük*'te (-e), (-de), (-den) ile betimlenenlere *yerseme*; (-le) ile betimlenen fiillere de *zarfsama* terimini atamak uygun olacaktır. Delice'nin adı geçen makalesinde bu iki işlev adlandırmasıyla ilgili daha detaylı bilgi bulunabilir (2002: 196 - 197).

Çatı kategorisinin sınıflandırılması da kendi içinde çok çeşitli sorun ve çelişkileri barındırmaktadır.

Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller* adlı eserinde çatıyı: “D. Fail ile ilgilerine göre: 1. Etken (faili belirli); kır-, sor- gibi, 2. Ettirgen (faili dolaylı); kırdır-, sordur- gibi, 3. Edilgen (faili meçhul); kırıl-, sorul- gibi, 4. İşteş (faili fazla); koşuş- gibi, E. Nesne ile ilgilerine göre: 1. Geçişli fiiller; sev-, tanı- gibi, 2. Geçişsiz fiiller; doğ-, yat- gibi, 3. Dönüşlü fiiller; dövün-, giyin- gibi.” (1991: 13) şeklinde sınıflandırmaktadır.

Sözcük Türleri adlı eserde ise çatı, bu çatının tanımında ‘özne ve nesneyle ilişkisi’ ifadesini kullanmasına rağmen özne ve nesneyi esas almadan: “Dilimizde eylemler, çatıları açısından şu bölümlere ayrılırlar: 1. Etken eylem (Lat. activum)2. Edilgen eylem (Lat. passivum) 3. Dönüşlü eylem (Lat.

reflexivum) 4. *İşteş eylem (reciprocus)* 5. *Ettirgen eylem (Lat. factitivum, causativum)*” (Atabay vd. 2003: 190) şeklinde sınıflandırılır.

Bu konuyla ilgili yapılan sınıflandırmaları özne ve nesneyi esas alan veya almayan diye iki grupta değerlendirebiliriz. Çatı sınıflandırmalarıyla ilgili detaylı bilgi için *Sözcük Türleri* adlı esere bakılabilir (Atabay vd. 2003: 189-190).

Çatı sınıflandırmaları özne ve nesneye dayandırılarak yapılsın veya yapılmıyın çatı -genellikle- *etken, edilgen, dönüşlü, işteş ve ettirgen* olmak üzere beş isim altında incelenmektedir.

Çatı, sadece *kılış* (özneli) fiilleriyle ilgili bir terimdir (Delice 2002: 195). Bu nedenle, çalışmalarda *geçişsiz* terimiyle verilen fiillerin hepsi *oluş* fiilidir ve *oluş* fiillerinin *çatı* ile ilgisi yoktur. *Etken* başlığı ile listelenen fiiller de *kılış* fiilleridir. Dolayısıyla, tüm çatıları içinde barındıran daha üst bir kategorinin adıdır. Yani, -aslında- *geçişsiz* ve *etken* terimleri ile betimlenen, *oluş* ve *kılış* fiilleridir. Bir üst kategori olarak *oluş* ve *kılış* terimleri kullanıldığı zaman *geçişsiz* ve *etken* terimlerinin kullanımı gerekmemektedir. Nitekim, Yücel de *çatı* ile ilgili araştırmalarda kullanılan terimlerin gereklilik sorgulamasını yapmış ve *etkenlik, geçişlilik, geçişsizlik* ve *olumsuzluk* çatılarının kullanılmaması gerektiği kanaatine vararak çatının *yalın, dönüşlü, edilgen, öznesiz, ettirgen, oldurgan* ve *işteş* olmak üzere yedi grupta incelenmesi gerektiği tespitini yapmıştır (1999: 188).

Bu durumda, “Kılış fiillerinin cümle düzeni için öge istemi kaç değişik tarzda ortaya çıkmaktadır?” sorusunun cevabı araştırılmalıdır. Bu sorunun cevabını vermek, aynı zamanda “Türkçede kaç değişik çatı mevcuttur?” sorusunun da cevabını vermek olacaktır. Bu sorunun cevabı, Delice’nin “Yüklem Olarak Türkçede Fiil” başlıklı yazısında *geçişli, yerseme, zarfsama, edilgen, dönüşlü, işteş* ve *ettirgen* olmak üzere yedi başlık altında verilmiştir (2002: 196 - 199).

Fiil üzerine yoğunlaşan çalışmalarda kullanılan örnekler, varlığı kabul edilen çatı işlevleri doğrultusunda tek tek değerlendirildiğinde bu işlevlerin *çalışmak, dönmek, koşmak* gibi fiillerin *çalıştırmak, döndürmek, koşturmak* şekillerinde görüldüğü gibi hiçbirine uymadığı ve yeni bir çatı işleviyle adlandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu fiillerin üzerine gelmiş olan -dIr- / -tIr-, -t-, -Ir- / -Ur- gibi ettirgenlik diye adlandırılan ekler, ne *kılışlama* ne de *ettirgenlik* olarak görülmektedir. Bu tür fiillerin üzerine gelen ve genelde *ettirgenlik* ekleri diye bilinen eklerle yapılan işlevin yüklem olan fiilin öge düzenini ilgilendirdiği ortadadır.

Bu nedenle, bu eklerin sözdizimsel işlevleri, var olan karışıklıkları giderecek şekilde *oldurgan çatı* terimi adı altında yeniden tanımlanmalı ve çatı kategorisi içinde değişik bir çatı işlevi olarak kesinlikle değerlendirilmelidir.

Oldurgan çatı nasıl tanımlanmalıdır?

Yücel, “Türkçede Çatı Kavramı ve Çatı Ekleri” başlıklı bildirisinde *oldurgan çatı* ile ilgili çalışmaları:

“İncelediğimiz on beş eser, bu terim karşısında üç gruba ayrılmaktadır. İlk gruptaki dokuz eserde (Deny 1941, Emre 1945, Ergin 1972, Zülfikar 1969, Hatiboğlu 1978, Aksan 1976, Şimşek 1987, Koç 1992, Korkmaz 1992) ‘oldurgan çatı’ya yer verilmemiştir. İkinci gruptaki üç eserde (Ediskun 1992, Gencan 1979,

Banguoğlu 1974) söz konusu terime, bir başka çatı içinde değinilmiştir. Üçüncü gruptaki üç eserde (Bilgegil 1982, Vardar 1980, Topaloğlu 1989) bu çatı, müstakil başlık altında ele alınmıştır.

Bu kategoriye H. Ediskun (1992: 221) ve T. N. Gencan (1979: 331) 'geçişli çatı' içinde, T. Banguoğlu (1974: 418) ise 'olduran görünüü' adıyla 'ettiren görünüü' başlığı altında işlemiştir. Bu gramerciler ve 'oldurgan çatı'yı müstakil madde hâlinde ele alan K. Bilgegil (1982: 279 ve 242) ile B. Vardar (1980: 113) tarafından yapılan tanım "aslında geçişsizken ek alarak geçişli olan fiiller' şeklinde A. Topaloğlu'nun (1989:112) bakış açısı ve tanımı ise daha değişik ve konunun sınırlarını belirleyecek niteliktedir. 'Öznenin, fiilin belirttiği işin yapılmasına sebep olduğunu gösteren çatı'. Türkçede bu çatı, geçişsiz veya geçişsiz anlamı taşıyan fiillerle bazı geçişli fiillere -Ar-, -Ir-, -Dir-, -(I)t- eklerinden birinin eklenmesiyle kurulur." şeklinde özetler.

Yücel adı geçen çalışması ile, bu çatının ettirgen çatı içinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, oldurgan çatının yalnızca geçişsiz kök veya gövdelerden mi kurulacağı ve 'Cebinden cüzdanını çıkardı.' cümlesi ile 'Kadın, çocuğu dışarı çıkardı.' cümlesinde olduğu gibi fiilin belirttiği işle iki kişinin ilgili olması durumunda fiilin hangi çatıya gireceği konularını tartışır ve şu sonuca ulaşır:

"Yukarıdaki açıklama ve örneklerden hareketle 'oldurgan çatı'yı, şöyle tanımlayıp açıklayabiliriz: Öznenin, nesne üzerinde doğrudan etkili olduğunu gösteren çatıdır. Genellikle geçişsiz fiillere -Ar-, -Dir-, -Ir-, -(I)t- eklerinden biri getirilerek kurulan bu çatıda cümleye, yönelme hâlinde ("aracılığıyla" işlevinde) bir başka kişi katılamaz." (1999: 181 - 183).

Yücel'in zikredilen bu çalışmasıyla oldurgan ile ettirgen çatı birbirinden kesinlikle ayrılmış olmakla birlikte görüngü kategorisine giren örneklerle ilişkilendirildiği için oluş fiilleriyle oluşabilecek karışıklığı giderememekte ve yine eksik kalmaktadır.

Bu nedenle, bu çatı yeniden sağlam temellere dayandırılarak tanımlanmalı ve yapılan bu tanım doğru örneklerle desteklenmelidir.

Örneğin, oldurgan çatı altında alınan değdirmek fiilinin kökü olan değmek, bir oluş fiilidir ve bu fiilin üzerine gelmiş olan -Dir- eki, ne oldurganlık ne de ettirgenlik içindir; çünkü, bu örnekteki asıl işlevi, oluş fiilinin kılış fiiline dönüşümünü sağlamaktır; dolayısıyla işlevi, görüngü kategorisi altında değerlendirilebilecek kılışlama işlevidir. Kılışlama ve oluşlama başlıklarından oluşan görüngü kategorisi için Delice'nin ICANAS 38'de sunduğu bildirisine (2002: 496-497) bakılabilir.

-Ar-, -Dir-, -Ir-, -(I)t- gibi ettirgenlik ekleri diye bilinen ve kılış fiillerinin üzerine gelen eklerin oldurganlık işlevi için "Dönüslülük eki almaksızın kök, türemiş veya gövde hâlinde dönüslü gibi kullanılan fiillerin yüklem olması hâlinde cümlede özne ile birlikte derin yapıda zaten var olan nesnenin yüzeysel yapıya değiştirilmiş farklı bir nesne olarak aktarılmasını sağlayan çatı işlevi." tanımı yapılmalıdır ve "Ahmet ata bindi." → "Ahmet çocuğunu ata binDIRdi." örneğinde olduğu gibi kılış fiilinin ifade ettiği anlamı kendi üzerinde değil de başkası üzerinde gerçekleştirme ifade etmesi durumunda öznedeki gizlenmiş olan nesne ortaya çıkmakta ve sözdizimsel olarak çatı kategorisi içinde değerlendirilebilecek oldurganlık işlevi görülmektedir.

Bu işlev, *geçişsizlik* ve *geçişlilik* esas alınmadan yapılmalıdır; çünkü, yüzeysel yapıda var olmasa bile derin yapıda fiilin üzerinde gerçekleştiği bir nesne vardır ve bu nesne, eksiz dönüşlü olan fiillerle öznedeki gizli bulunan ‘*kendi* veya *kendini*’ nesnesini içermektedir. *Oldurganlık* çatısı, işte bu özne içinde gizli *kendi* veya *kendini* nesnesini *başka bir şeyi* nesnesi olarak *yüzeysel yapıya* çıkarmaktadır. Bu çatı için, “*Derin yapıda var olan ‘kendi’ veya ‘kendini’ nesnesini yüzeysel yapıya ‘bir başkasını’, ‘bir başka şeyi’ veya ‘başkasına’ şeklinde çıkararak çatıdır.*” denebilir.

Ayrıca, sadece geçişsizlikle ilişkilendirme yapan “*Aslında geçişsizken, özel ekler getirilerek geçişli hâle sokulmuş fiiller bu çerçeveye girer.*” (Bilgegil, 1984: 279) tanımını ‘*okuTmak*’ örneğiyle geçersiz kalmaktadır; çünkü ‘*okumak*’ da ‘*okuTmak*’ da geçişli olmasına rağmen “*Babamın beni büyük kentte okuTacak parası olmadığı için öğretmen olmuştum.*” (N. Meriç) örneğinde olduğu gibi *oldurgan* çatı örneğidir. Bu örnek cümlede geçen ‘*okutacak*’ fiilindeki -t- eki, “*Çabuk dil öğrenmedi, okumak istemedi.*” (H. E. Adivar) cümlesinde görülen *okumak* fiilindeki ‘*okuma eylemini kendi gerçekleştirmek*’ anlamını ‘*başkasının okumasını sağlamak*’ anlamına dönüştürmüştür. Yani, bu ekin bu örneklerdeki kullanımında ne *kılıflama* ne de *ettirgenlik* vardır ve bu kullanımla ortaya çıkan çatı, *oldurganlık*tır. Bu gibi örnekler de *oldurganlık* çatısının *geçişli* veya *geçişsizlikle* ilgisinin olmadığını göstermektedir. Kaldı ki, *oldurgan* olabilecek taban anlamıyla kullanılan fiiller, *oldurgan* yapılmadan *ettirgen* şekline “*Ölülerin arkasından niçin Hatim indirildiğini, Mevlût okutturulduğunu ilk defa bu kadar sarıh anladı.*” (K. Tahir) örnek cümlesinde olduğu gibi dönüştürülemezdir.

Nitekim, *oldurganlık* çatısının zaten *geçişli* örneklerle de ilişkili olduğu anlaşılınca bu çatı için yapılan tanım, Topaloğlu’nda “*Türkçe’de bu çatı, geçişsiz veya geçişli fiillere -Ar-, -Ir-, -Dir-, -(I)t- eklerinden birinin eklenmesiyle kurulur.*” (1989: 112) şeklinde genişletilerek değiştirilmiştir.

Dolayısıyla, dil bilgisi çalışmalarında *oldurganlık* çatısı başlığı altında verilen fiil örnekleri, *oluş fiilinden kılış fiili elde edilmesi (kılıflama)*, *bir işin başka bir kişiye sipariş edilmesi (ettirgenlik)* ve *eylemin aynı zamanda nesnesi olan öznesinden derin yapı nesnesinin ayrılması işlevlerine (oldurganlık)* göre ayıklanarak yeniden listelenmesi gerekecektir.

Oldurganlık çatısını müstakil bir başlık altında inceleyen çalışmalarda kullanılan örnekleri *görüngü (kılıflama)* ve *çatı (ettirgenlik / oldurganlık)* ayırımlarıyla şöyle değerlendirebiliriz:

(Topaloğlu 1989: 112)		
Örnekler	Değerlendirme	Açıklama
çıkAR-	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
gidER-	<i>Kılıflama olduğu için uygun değil.</i>	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
uçUR-	“ <i>Havalanmak</i> ” anlamıyla kullanılırsa örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
duyUR-	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasına</i>
yatIR-	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
göçÜR-	“ <i>Bir yerden başka bir yere gitmek</i> ” anlamıyla kullanılırsa örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
pişİR-	<i>Kılıflama olduğu için uygun değil.</i>	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>

Oldurgan Çatı İşlev Açısından Nasıl Tanımlanmalıdır?

yeDİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasına
yağDIR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
biDİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasına
konuşTUR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
koşuşTUR-	Ek -İşTir- olduğu için uygun değil.	Eylemi sıklıkla gerçekleştirmek
akıllanDIR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
buluşTUR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
uyuT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
ağlaT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
ürkÜT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı
korkUT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı
akIT-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla

(Güz vd. 1998: 157)		
Örnekler	Değerlendirme	Açıklama
uyuT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
öldÜR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla

(Bilgegil 1984: 279)		
Örnekler	Değerlendirme	Açıklama
uyuTuyor	Örnek uygun.	kendi → başkasını
uyanDIRalım	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
bıKTIRdınız	Örnek uygun.	kendi → başkasını

(Yücel 1999: 183-184)¹		
Örnekler	Değerlendirme	Açıklama
akıllanDIR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
azDIR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
barışTIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
bıKTIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
binDİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
bulunDUR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
buluşTUR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
cayDIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
çalışTIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
çöktÜR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
dalDIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
değDİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
değişTİR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
dinDİR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
dolanDIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
dönDÜR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
dövüşTÜR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
durDUR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
eğlenDİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
esTİR-	Kılışlama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
gecikTİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi

1. Kalıplaşmış fiiller başlığıyla listelenen fiiller bu tabloya alınmamıştır.

<i>görüştÜR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>gücenDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>gülDÜR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>güvenDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>havalanDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>iliştİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>inanDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>inDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>kanDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>kariştİR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>karşılaştİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>kayDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>kızDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>konuştUR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>koştUR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir varlığı</i>
<i>koşuştUR-</i>	Ek -ışTİR- olduğu için uygun değil.	Eylemi sıklıkla gerçekleştirmek
<i>kucaklaştİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>küsTÜR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>öldÜR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>örtÜR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>sallanDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>sapTİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>sevinDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>sızDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>sönDÜR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>susTUR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını</i>
<i>süslenDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>tepinDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>ulaştİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>uslanDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>uyanDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>uyuştUR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>vardİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>vuruştUR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>yakışTİR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>yaklaştİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>yanDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>yapışTİR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>yatışTİR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
<i>yaylanDIR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
<i>zannetTİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>
* <i>anDIR-</i>	Kılıflama olduğu için uygun değil.	<i>kendiliğinden</i> → <i>özne yardımıyla</i>
* <i>basTİR-</i>	Ettirgen olduğu için uygun değil.	<i>kendi</i> → <i>bir başkasına</i>
* <i>çaktİR-</i>	Ettirgen olduğu için uygun değil.	<i>kendi</i> → <i>bir başkasına</i>
* <i>gezDİR-</i>	Örnek uygun.	<i>kendi</i> → <i>başkasını veya başka bir şeyi</i>

2 * işareti ile listelenen fiiller için “Ayrıca, ‘Ettirgen Çatı’ maddesinde geçen şu fiiller de kullanıldıkları cümleye göre oldurganlık ifade edebilmektedir (bk. S. 83, 86)” notu düşülmüştür. Dolayısıyla, bu fiillerin oldurgan mı ettirgen mi olduğuna karar verebilmek için cümle içinde görmek gerekir.

Oldurgan Çatı İşlev Açısından Nasıl Tanımlanmalıdır?

*sürDÜR-	Ettirgen olduğu için uygun değil.	kendi → bir başkasına
*tutTUR-	Nesne için kullanılırsa örnek uygun, varlık için kullanılırsa ettirgenlik olur.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
*yeDİR-	Ettirgen olduğu için uygun değil.	kendi → bir başkasına
*yüzDÜR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
artIR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
aşIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
batIR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
bitİR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
doğUR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
doyUR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
duyUR-	Örnek uygun.	kendi → bir başkasına
düşÜR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
geçİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
göçÜR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kaçIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
pişİR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
şişİR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
taşIR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
uçUR-	Örnek, 'kuş uçmak' anlamı ile uygun. 'Duvar uçmak' anlamı ile kılıflama olacağı için uygun değildir.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
yatIR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
yitİR-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
bunalT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
büyüt-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
çkarT-	Örnek -T- için değil; -Ar- için uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
çoğalT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
çokerT-	Örnek -T- için değil; -Ar- için uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
darıt-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
doğrulT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
düzelT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
eriT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
esneT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
geberT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
inceIT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kabarT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kararT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kısalT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kızart-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
kokUT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
korkUT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı
kuruT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
oturT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
öksürT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı

sararT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
sarkIT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
şasırT-	Örnek -T- için değil; -Ar- için uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı
ufalT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
uyuT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
uzaT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
ürkÜT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
üşüT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
yanılT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını
yaşaT-	Kılıflama olduğu için uygun değil.	kendiliğinden → özne yardımıyla
yükselT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir şeyi
yürüT-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı
emZİR-	Örnek uygun.	kendi → başkasını veya başka bir varlığı

Oldurgan çatının müstakil başlık olarak incelendiği araştırmalarda kullanılan fiiller (Topaloğlu, 1989: 112), (Güz vd. 1998: 157), (Bilgegil, 1984: 279) ile Yücel'in oldurganlık başlığını kullanan tüm çalışmalardaki örnekleri tarayarak listelediği fiiller (Yücel, 1999: 183 - 184) tanımını yaptığımız *oldurgan* çatı doğrultusunda ayıklandığında *oldurgan* çatı dizisine uygun fiiller tanık cümleleri ile şöyle listelenebilir:

Oldurgan Çatıya Uyan Fiiller ve Örnek Cümleler		
Fiil	Örnek Cümle	kendi → başkasını kendi → başka bir şeyi
ağla- ağlaT-	"Utanç ve kahırdan, yumruklarını ısıra ısıra bir zaman ağladı ." - A. İlhan.	"Kim ona yan bakarsa kemiklerini kırar, anasını ağlatırım ." - H. E. Adivar
aş- aşİR-	"İki gündür sarp dağ yollarından aşıyoruz ." - F. R. Atay.	"Dondum oğlum dondum, deyip yorganı başından aşırdı ." - Muzaffer İzgü.
barış- barışTİR-	"Ali Rıza Bey, evvela uzun müddet onunla dargın durmuş; fakat karısının aldırmadığını görünce yine kendiliğinden barışmıştı ." - R. N. Güntekin.	"Günah çıkartıp dargınları barıştracağız anlaşılan." - N. Cumalı.
bık- bıkTİR-	"Artık doğrusu bendeniz canımdan bıktım ." - M. Ş. Esendal.	"Bilmiyorum fakat bu Müfit meselesi beni bıktırdı ." - P. Safa.
bin- binDİR-	"Vapurlara, trenlere ihtiyarları itip çocukları ezip biniyoruz ." - O. S. Orhon.	"Kadınlar çocuklarını bayram yerinde bir salıncağa, bir atlıkarıncaya bindirmişlerdi ." - O. C. Kaygılı.
buluş- buluşTUR-	"Ertesi gün yine pastacıda buluştu lar." - P. Safa.	"Küçük arkadaşlarla birlikte yapılan bir piknik, onları aynı zamanda doğayla buluşturacaktır ." - İpek Ongun.
bunal- bunalT-	"Hoca bu son sözleri söylerken havasızlıktan bunaliyor gibi başını	"Şu kentte şuna izin var, bu kentte aynı şey düşünülemez bile. Ve işte

Oldurgan Çatı İşlev Açısından Nasıl Tanımlanmalıdır?

	tavana kaldırıyor." - R. N. Güntekin.	bu da gençlerimizi çok ama çok bunaltıyor ." - A. Altan.
cay-cayDIR-	"Yonca düşündü, önce annesiyle alışverişe gitmek istedi, sonra caydı ." - O. Rifat.	"Onu inançlarından caydırmanın hiç olanağı yok." - Y. Kemal.
çalış-çalışTİR-	"Bu bir avuç insandan hemen hiçbiri, bugün tanıtma alanında çalışmamaktadır ." - T. Halman.	"İçlerinden bir gönüllü istedim, baş üstüne gidip ırgatı çalıştıracak güçte bir adam." - Z. Selimoğlu.
çık-çıkAR-	"Ortalık ağarırken bir arkadaşımınla yorgun adımlarla konaktan çıkıktık ." - F. R. Atay.	"Çantasından çok sayfalı, maroken kaplı küçük bir defter çıkardı ." - Ö. Seyfettin.
darıl-darılT-	"Kalenin üzerine top atmadılar bahanesiyle darılmadı mıydı?" - Ö. Seyfettin.	"İdare onun büyük zekâsına acımış, darılttığı birkaç hocadan mektupla özür dilerse tekrar mektebe almayı va'detmiş." - R. N. Güntekin.
doğrul-doğrulT-	"Uzandığım yerden hafifçe doğrularak onları çizmeye başlıyorum." - R. N. Güntekin.	"Ceren elindeki tüfeği doğrulttu , ata nişan aldı." - Y. Kemal.
dolan-dolanDIR-	"Dağbaşı, dedi. şu bizim de başımıza gelenler... Düş içinde dolanıyorum . Düş içinde." - Y. Kemal.	"Ölen reisin en çok sevdiği atın üstüne silahlar ve çizmeleri konularak çadırının çevresi 9 defa dolandırıldı ." - A. Sunay.
dön-dönDÜR-	"Babam birdenbire bana döndü ." - S. F. Abasıyanık.	"Oğlu başını arkaya döndürdü ." - H. R. Gürpınar.
dövüş-dövüşTÜR-	"Öyle yiğitçe, öyle gözünü daldan budaktan sakınmadan dövüşmüş , atına binip oradan uzaklaşmıştı." - O. Kemal.	Her gün aynı yerde bıkmadan usanmadan horoz dövüştürüyorlardı .
dur-durDUR-	"Kim bilir saat kaçlara kadar aç ve biilaç duracağız ." S. M. Alus.	"Elini kaldırarak otobüsü durdurdu ." - R. N. Güntekin.
duy-duyUR-	"Bu biraz kalın ve çekici sesi ilk defa yine burada duymuştum ." -H. E. Adıvar.	"Sesini duyuramadığını anlayarak daha kuvvetle tekrar etti." - P. Safa.
eğlen-eğlenDİR-	"Aklıma ne kadar kötü şeyler hücum ederse o kadar eğleniyorum ." - S. F. Abasıyanık.	"Ne şımarıklıklar, ne hoppalıklar yapacak, beni nasıl kızdıracak ve eğlendirecekti ." - R. H. Karay.
em-emZİR-	"Önce ben emdim . Tuzlu, sıcak bir şeydi. Sonra o da benim parmağımı emdi ." - Ö. Seyfettin.	"Tam karşımdaki sıranın köşesinde genç irisi bir taze sol memesini çıkarmış, yavrusunu emziriyor ." - H. Taner.
gecik-gecikTİR-	"Kıra ile aldım, zaten bu yüzden de geciktim ya!" - R. H. Karay.	"Elimden gelseydi günün doğuşunu geciktirirdim ." - E. Öz.
geç-geçİR-	"Elindeki kitabı bırakıp buldukları odaya geçtim ." - T. Buğra.	"Kalanımızı peşine takarak Murat suyunun karşı kıyısına geçirdi ." - K. Bilbaşar.
gez-gezDİR-	"Kunduralarını çıkarır, satar, yalın ayak gezerdi ." - S. F. Abasıyanık.	"Kıra çıkarılmış bir tabur okullu kız gibi seken, cıvıldaayan, şen, şirin yavrularını gezdire ." - R. H. Karay.
görüş-görüşTÜR	"Çok iyi giyinmiş ve süslenmiş bir	"Hayır, çok yakınlarıyla

-	cerihasının yanında, yalın ayak, pis gömleklili bir baldırı çıplak gidiyor ve çeribaşı ile senli benli görüştüyordu. " -Y. K. Beyatlı.	görüştürüyorlar yalnızca." - İ. Aral.
gücen-gücenDİR-	"Kendisine uygulanan bu tavırdan ne darılmıştı ne gücenmişti. " - N. Araz.	"Bazı şairleri kırmaktan, güçendirmekten çekindiğinden değil, haksızlık olacağına inandığımdan başvurmuyorum bu yola." - N. Cumalı.
gül-gülDÜR-	"O ne söylese sinirli sinirli ve tabii olmayan gülüşü ile gülüyordu. " - H. E. Adıvar.	"Bu sözler, benzerimi ilk defa olarak kahkahayla güldürdü. " - N. Hikmet.
güven-güvenDİR-	"Bu işte size güveniyorum. Kendimi kuvvetli görmek biraz fazla kendime güvenmek olur." - H. E. Adıvar.	"O aldatıcı şeytan sizi (günahın zararı yoktur diye) Allah'a güvendirdi. " -Kur'an, 57/14.
iliş-ilişTİR-	"Karyolasına ilişti , odası için özür dileyip dilememeyi düşündü." - P. Safa.	"Bir süs bir rozet gibi yakasına iliştirmiştir. " - S. F. Abasıyanık.
inan-inanDİR-	"Esirlikte ve cefada, millet ruhunu tavlandıran bir sır olduğuna o akşam inandım. " - R. E. Ünaydın.	"Al takke ver külah, kırsal kesimi çocuğunu okutmanın yararına inandırdık. " - A. ilhan.
in-inDİR-	"Aşağı indim , çaydanlık, bakır mangalın kenarında, küle gömülmüş, demleniyor. " -Y. Z. Ortaç.	"Bu mücevher çantası aynalı dolabın iç gözünde bir rafın üstündeydi; fakat Cemil sapından tutup da yere indirince içini açıp bakmaya bile lüzum görmedi." - Y. K. Karaosmanoğlu.
kaç-kaçİR-	"Bir tehlike sezdiğin anda hemen eve kaçarsın. " - H. R. Gürpınar.	"Baskı altında tutulduğunu bilip fideye vaat ederek seni kaçıracak birini aramışım." -K. Bilbaşar.
kan-kanDİR-	"Siz bile bu şekil, renk, koku zenginliğine kanmış ve yorulmuş ruhunuzla..." - R. N. Güntekin.	"Dün geceki arkadaşın tahmini gibi meçhul adam geldi, kız onu birkaç katakulli ile kandırdı. " - A. Gündüz.
karşılaş-karşılaşTİR-	"Mutfakta kısaca boylu, kısıkça sesli, başı yazma yemeni, sırtı örme hırkallı ihtiyarca bir hanımla karşılaştık. " -M. Ş. Esendal.	"İlk önce ikisinin el yazısını elde edeceğiz, sonra bu mektupla karşılaştıracacağız. " -A. Gündüz.
kay-kayDİR-	"Soluğundan huysuzlanmışım. Yatağım biraz yanına kaydım. O da kaydı geldi."- M. İzgü.	"Sokağa çıkıp tahta kızıyla onu kaydırmak istedim."- R. Mağden.
kız-kızDİR-	"Tamamıyla bir Fransız olduğumu anlayınız da şapka giydiğime kızmayınız, olur mu? "- Ö. Seyfettin.	"Onları kızdıracak bir kötülük mü yaptın?"- H. R. Gürpınar.
konuş-konuşTUR-	"Mehmet yedi yaşındayken anasıyla konuştuklarından fazla bir şey konuşmazdı." - H. E. Adıvar.	"İki kişiyi, iki orta hâlli vatandaşı - hayali olarak - konuşturuyorum. " - B. Felek.
kork-korkUT-	"Yeteneksizliğini ortaya koyacak bir falso yapmaktan korkuyordu. " - Ç. Altan.	"Yılan beni o kadar korkutmuştu ki bakarken kuşun hesabına ondan ben korkuyorum." - M. Ş. Esendal.

Oldurgan Çatı İşlev Açısından Nasıl Tanımlanmalıdır?

koş- koşTUR-	"Pencerede dolaşan gölgelerden bir şeyler sezmeye çalışarak koşuyorum. " - Y. Z. Ortaç.	"Lalayı karakola koşturdular. " - R. N. Güntekin.
kucaklaş- kucaklaşTİR-	"İki kardeş özlemle kucaklaştılar. " - A. İlhan.	"Malatya Valisi H. İbrahim Daşöz ile Elazığ Valisi Muammer Muşmal 'iki kenti kaynaştırdılar, kardeş yaptılar, eski gerginliği aştılar, iki kentin insanlarını kucaklaştırdılar ' ama..." - Y. Donat.
küs- küsTÜR-	"Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi olmamış." - Atasözü.	"Hepsinin çocuksu bir yanı vardır. İçlerindeki çocuk küstürülmemiştir. " - İ. Ongun.
otur- oturT-	"Babasının koltuğuna küstah bir tarzda oturmuş , bacaklarını, yatar gibi uzatmış ve laubali şeyler söylüyor." - R. N. Güntekin.	"Sevim'le Turgut'u nikâh memuru gibi yan yana karşıma oturttum. " - R. N. Güntekin.
öksür- öksürT-	"Efendim, çocuk durmaz, koşar, terler, öksürür. " - B. Felek.	"Kesik kesik öksürttü gıcık." - A. Özyalçiner.
sap- sapTİR-	"Delikanlı, yokuşa saptı , arabayı rap diye cakalı bir tavırla durdurdu." - H. Taner.	Ahmet Hasan'ı gideceği yolun tam tersi istikamete saptırdı.
sark- sarkIT-	"Karanlıkta güverteden denize sarkma. " - R. N. Güntekin.	"Kayığın bordasına oturup bacaklarını dışarı sarkıtan da vardır." - S. Birsal.
savuş- savuştUR-	"O aralık açıkgözün biri de ayağımdan çıkan potini almış, savuşmuş. " - M. Ş. Esendal.	"... o zamana kadar nereye gitmeye ikna ettiği bilinmez delikanlılardan birkaç gurup daha savuşturuyorlardı. " - R. N. Güntekin.
sevin-sevinDİR-	"Ağabeyi ile fısıfısı konuşular, birlikte sevindiler. " - R. H. Karay.	"Böyle cabadan verilen on paralık etiket pek sevindirirdi çocukları." - Ç. Altan.
sus- susTUR-	"Bir nutuk çekmeye başlarken birdenbire yutkunmuş susmuştu. " - Y. K. Beyatlı.	"Kendine mubah gördüğünü bana yasak ederek beni susturmak mı istiyordun?" - P. Safa.
şaş- şaşİR(t)-	"O dakikadan dakikaya daha ziyade şaşıyor , sıkılıyor, buradan kurtulmak istiyordu." - M. Ş. Esendal.	"Ah hu yarım sarhoşluk! İnsanı yalancı ediyor, riyakâr ediyor, lafını şaşırtıyor. " -S. F. Abasıyanık.
uç- uçUR-	"Biraz havalanıp bir başka kayaya kadar uçtu. " - S. F. Abasıyanık.	"Zavallının yanına kimseyi sokmaz, bağından, bahçesinden kuş uçurmazmış. " - F. R. Atay.
ulaş- ulaşTİR-	"Daha şimdiden Türkmenler asker çemberini yarıp dağlara ulaşmanın yollarını buluyorlardı." - Y. Kemal	"Otomobillerdeki topçu mühimmatını kurtarıp mahalline ulaştırmak elzemdi." -A. Gündüz.
ürk- ürkÜT-	"Gölgesinden ürkmüş bir Arap atı gibi şahlandı." - Ö. Seyfettin.	"Avcı, elinde ipi silkeleyerek hafif, sanki balıklarını ürkütme k istemiyormuş gibi yavaş yavaş ağını çekiyordu." - M. Ş. Esendal.
var- varDIR-	"Köye akşama doğru ancak varabildim. " - S. F. Abasıyanık.	"Hasan'la ilgilerini evlenme kertesine vardırmak için canla

		<i>başla çalışan Mesture Hanım..." - H. E. Adıvar.</i>
<i>vuruş-vuruşTUR-</i>	<i>"O, diz üstü sürünerek, her tarafı kılıçla, mızrakla delik deşik olup, ölünceye kadar vuruştı." - O. Kemal.</i>	<i>"Muhit ve Atılgan'ın cinlerden birer orduları olsun veya olmasın, cinler, şeytanlar, ekrem-i mahluk olan insanları hem de çok ciddi olarak bir kere daha vuruşturuyordu." - L. Erdoğan.</i>
<i>yaklaş-yaklaşTİR-</i>	<i>"Bir yerde gözüne oyma bir yazı takımı mı ilişti, hemen yaklaşp tahtasını muayene edecek." -H. Taner.</i>	<i>"Sandalyesini biraz yaklaştrmak ister gibi yaparak söze yeniden başladı." - M. Ş. Esendal.</i>
<i>yanıl-yanılT-</i>	<i>"Bazen insanlar o kadar birbirlerine benziyor ki insan yanılıyor." - M. Yesari.</i>	<i>Beyaz insanların bunca aldattığı, yanılittiği bizler, bunların doğruluğuna nasıl inansın?" - A. Sunay.</i>
<i>yat-yatİR-</i>	<i>"Dörtal giden atların köpüklü boynuna bir daha yatmayacak." - N. Hikmet.</i>	<i>"Çocuğu bir kenara yatırdım ve kadını omuzlarından tutup bir taşaya dayadım."- Y. K. Karaosmanoğlu.</i>
<i>ye-yeDİR-</i>	<i>"Adam o kadar çabuk yiyor ki hizmetçi ekmek yetiştiremiyor."- B. Felek.</i>	<i>"Çok cevherli öküzmüş, bol yedir de hele bak, ne yavuz mal olur." -R. H. Karay.</i>
<i>yüksel-yükselT-</i>	<i>"Havada uzun bir süre halkalar çizerek yükseldi, yükseldi, sonra da Hemite dağına doğru süzüldü gitti." - Y. Kemal.</i>	<i>"Yastığımızı alçaltsak da yükseltsek de boynumuz ağrır."- Y. K. Karaosmanoğlu.</i>
<i>yürü-yürüt-</i>	<i>"Kafası yerde, kamburunu çıkarmış, yürüyordu."- H. Taner.</i>	<i>"... tasdiknamesini tutuşturup yürütüyorlar başka bir okula." - Y. Z. Ortaç.</i>
<i>yüz-yüzDÜR-</i>	<i>"İkinci sene plajlara da dadandı; yüzüyor, kumda yatıp güneşleniyor, dans ediyor, kürek çekiyordu." -R. H. Karay.</i>	<i>"Sanki demek istediğim bir çalımına gelseydi seni de yüzdürürdü." -M. Ş. Esendal.</i>
<i>zannet-zannetTİR-</i>	<i>"O kapalı zannettiğiniz ufuk birdenbire açılır."- H. C. Yalçın.</i>	<i>"Güzel olmamasına rağmen hoş giden bir yüzü, mat ve güzel bir teni vardı, fakat bilhassa nerede bulunduğunu bilmiyor zannettirecek kadar etrafına ehemmiyet vermeyişi beni hayrete düşürüyordu." - S. Ali.</i>

Sonuç

Kılış fiillerinin üzerine gelen *-Ar-*, *-Dır-*, *-Ir-*, *-(I)t-* vb. ettirgenlik eki diye adlandırılan eklerin değişik sözdizimsel işlevleri vardır. Bu işlevler, *görüngü (kılışlama)* ve *çatı (ettirgenlik ile oldurganlık)* terimleriyle birbirinden ayrılmalıdır.

Bu eklerin "Ağacın dalları başıma değdi." → "Rüzgar, ağacın dallarını başıma değDİRdi." örneğinde olduğu gibi oluş fiilini kılış fiiline dönüştürdüğünde *kılışlama* işlevi ortaya çıkmaktadır ve bu işlev *görüngü* kategorisinde değerlendirilmelidir.

Bu eklerin “Ahmet bahçedeki odunları kesti.” → “Ahmet bahçedeki odunları oduncuya kesTİRdi.” örneğinde olduğu gibi kılış fiilinin ifade ettiği anlamı bir başkası yoluyla gerçekleştirme ifade etmesi durumunda *ettirgenlik* işlevi ortaya çıkmaktadır ve bu işlev *çatı* kategorisinde değerlendirilmelidir.

Bu eklerin “Ahmet ata bindi.” → “Ahmet çocuğunu ata binDİRdi.” örneğinde olduğu gibi kılış fiilinin ifade ettiği anlamı kendi üzerinde değil de başkası üzerinde gerçekleştirme ifade etmesi durumunda *oldurganlık* işlevi ortaya çıkmaktadır ve bu işlev, *çatı* kategorisi içinde değerlendirilmelidir.

Oldurganlık, dönüşlülük eki almamış olduğu hâlde *dönüşlü çatı* anlamı içeren fiillerle yapılmaktadır. Bu nedenle, ‘çıkmaq’ ile ‘yıkannmak’ fiilleri arasında yapıbilgisel fark olmasına rağmen işleve dayalı bir fark yoktur.

Oldurganlık çatısı için de “Dönüşlülük eki almaksızın kök, türemiş veya gövde hâlinde dönüşlü gibi kullanılan fiillerin yüklem olması hâlinde cümlede özne ile birlikte derin yapıda zaten var olan nesnenin yüzeysel yapıya değiştirilmiş farklı bir nesne olarak aktarılmasını sağlayan çatı işlevi.” tanımı yapılmalıdır.

Kaynakça

- ATABAY, Neşe, Sevgi Özel, İbrahim Kutluk. (2003); **Sözcük Türleri**, Yöneten ve Yayına Hazırlayan: Doğan Aksan, Papatya Yayınları, Dil Derneği Dizisi: 2, 2. Basım, Ankara.
- BİLGEGİL, Kaya. (1984), **Türkçe Dil Bilgisi**, Dergâh Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- DELİCE, H. İbrahim. (2002), "Yüklem Olarak Türkçede Fiil", **Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, 26/2. Sayı, Sivas.
- DELİCE, H. İbrahim. (2009), “Çatı Eklerinin Bilinmeyen Bir İşlevi”, **ICANAS 38** (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Ankara, s. 495-509.
- DEMİRCAN, Ömer. (2003), **Türk Dilinde Çatı**, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- GÜZ, Nüket, Emel Huber, Osman Senemoğlu, Erdim Öztokat. (1998), **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Yöneten: Berke Vardar, ABC Kitabevi, İkinci Baskı, İstanbul.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. (1991), **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- TOPALOĞLU, Ahmet. (1989), **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ötüken Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- www.tdkterim.gov.tr(05.08.2008).
- YÜCEL, Bilâl. (1999), “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları”, **Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yayınları, Ankara.